

Süryaniler

Mutay Öztemiz

İDEA AYRINTI

MUTAY ÖZTEMİZ

İlkokul, ortaokul ve liseyi İzmir’de tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünü bitirdi. Yüksek lisans tezini “Cumhuriyet Döneminde Devletin İzlediği Din Siyasaları” üzerine yazdı. Üç yıl kaldığı Londra’dan döndükten sonra Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü’ne öğretim görevlisi olarak girdi. Süryaniler üzerine hazırladığı doktora çalışmasını 2007 yılında tamamladı. Bu kitapta da görüleceği gibi, alan çalışmasına ve birebir görüşmelere dayanan, yoğun bir araştırma gerçekleştirdi. Halen Leiden Üniversitesi Humanities Fakültesi Religious Studies Bölümünde “Diaspora Süryanilerinin Territory (bölge) Algısı” üzerine post-doktora çalışması yapmaktadır. Aynı zamanda Rotterdam kentinde İstanbul’la karşılaştırmalı olarak ele aldığı “Gelişmiş ve Azgelişmiş Formasyonların Kent Merkezlerinde Yoksulluk” projesini de yürütmektedir.

İdeaAyrıntı Dizisi

.....

Ayrıntı Yayınları

Ayrıntı: 653
İdeaAyrıntı Dizisi: 10

II. Abdülhamit'ten Günümüze
Süryaniler
Mutay Öztemiz

İdeaAyrıntı Dizi Editörü
Burhan Sönmez

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
The Bridgeman Art Library / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

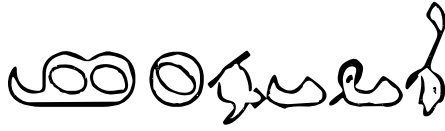
Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No.:244
Topkapı/İstanbul Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: 2012
Baskı Adedi: 2000

ISBN 978-975-539-684-2
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.:3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

II. ABDÜLHAMİT'TEN GÜNÜMÜZE

Süryaniler

Mutay Öztemiz

İDEA AYRINTI DİZİSİ

KURTULUŞ TEOLOJİSİ

Ed.: Christopher Rowland

KİRLİLİK KAVRAMI VE
ALEVİLİĞİN ASİMİLASYONU

Mevlüt Özben

İSLAM'IN GELECEĞİ

Wilfred S. Blunt

İSLAM'IN İKİNCİ MESAJI

Mahmut Muhammed Taha

TANRISIZ AHLAK?

Walter Sinnott-Armstrong

DÜŞMANIN TARİHİ

Gil Anidjar

İSLAM'DA 50 ÖNEMLİ İSİM

Roy Jackson

ESRÂRNÂME

Feriddüdin Attâr

İHVÂN-I SAFÂ

RİSÂLELERİ

İçindekiler

Süryanilerin Adı Ve Kökeni	7
Süryani Adının Kökeni ve Arami/Asuri Tartışması	7
Süryanilerin Kökenleri	9
Etnik Kimlik olarak Arami.....	10
Etnik Kimlik Olarak Asuri.....	11
Süryaniler ve Din.....	14
Süryani Kilisesinde Ayrışma	15
Süryani Ortodoks Kilisesi'nin Oluşumu	17
Süryanilik ve İslami Baskı	18
Misyonerlik	19
Süryaniler ve Dil.....	21
Süryanilerin Dilleri	21
Aramice.....	22
Süryanice	23
Modern Aramice	24
Osmanlı Dönemi	26
Tanzimat Fermanı ve Hamidiye Alayları	26
Osmanlı Devletinde Gayrimüslimler	31
Seyfo Olayına Kadar	36
Soğan Soğandır ya da Seyfo (1915).....	42
1915 Olaylarının Süryani Demografisine Yansıması.....	44
Cumhuriyet Türkiyesi'nin Etniklik Siyaseti ve Süryanilere Yaklaşımı.....	48
Lozan Antlaşması ve Azınlıklar.....	48
Cumhuriyet Türkiyesi'nin Azınlık Politikası	57
Cumhuriyetin İlk Yılları	57
1940'lı Yıllarda Devlet'in Azınlıklara Yaklaşımı.....	60

Varlık Vergisi.....	61
Günümüzde Devletin Süryanilere Yaklaşımı.....	64
Askerlik.....	66
Göç	68
Göç İlişkin Kuramlar ve Dönemsel Olarak Süryani Göçleri	68
1980'den Günümüze Süryaniler ve Süryani Göçü	72
1990'lardaki Göç.....	74
Toprak	76
Toprak - Mülkiyet İlişkisi ve Güneydoğu Gerçeği	76
Tur Abdin'de Toprak ve Tarım	79
Eğitim.....	82
Ekonomi	84
Süryanilerin Kültüründe Kadın ve Aile.....	87
Müslüman Toplum ve Süryaniler.....	93
Süryanilerin Devletten Beklentileri	94
Sonuç.....	95
EK 1:	
Alan Çalışması Anket Sonuçları.....	101
EK 2:	
Görüşmelerden Örnekler	177
Kaynakça.....	200

Süryanilerin Adı Ve Kökeni

Süryani adının geldiği köken üzerine yapılan çalışmalar, kaçınılmaz olarak birbirinin aynısı olma eğilimini taşımaktadır. Bunun temel nedenleri arasında Süryani dilini ve batı dillerini bilmeme nedeniyle orijinal kaynaklara ulaşamama, yapılan çalışmaların daha çok Hıristiyanlık dininin kökenini anlamaya yönelik olması, Süryanilerin gerek ülke sınırları içerisinde gerekse başka ülkelerde yeterince tanınmıyor olması v.b. sayılabilir.

Süryani Adının Kökeni ve Arami/Asuri Tartışması

Süryaniler, kendilerini *ܣܘܪܝܝܐ* *Suryoyo* (çoğul *ܣܘܪܝܝܐ* *Suryoye*) olarak betimlemektedir. Süryani adının kökeni kesin bilinmemekle birlikte, bununla ilgili birçok kuram vardır. Türkiye’de yayınlanan Süryanilerle ilgili yayımlarda sıralanan varsayımlar şunlardır:

- Süryani adı, “Pers kralı Sirus (Keyhüsrev) adından gelmektedir. Babil Tutsaklığı’ndan Kudüs’e geri dönen Yahudiler, Sirus’un kendilerine karşı gösterdiği cömertlikten övgüyle söz ediyorlardı. Konuştukları Arami lehçesine bu nedenle Seyrusça ya da Süryanca denildi.”¹
- “Mor Dionyusius Yakub bin Suleybi, Mor Mihayel Rabo ve Meehul Urfalı Tarihi’nin yazarına göre, Suriye adı, bölgeyi ele geçiren Kilikos’un kardeşi Suroş’dan gelmektedir. Süryani adı da bu sözcükten türemiştir.
- Suriye sözcüğü, Lübnan’ın Sur şehrinden türemiştir. Daha sonra bu ad Yunanlılar tarafından tüm sahil bölgesi için kullanılmış ve sakinlerin lakabı da buradan gelmiştir.

1. İshak SAKA (1983), Es-Süryan: İman ve Hadara, cilt 3, sayfa 64’dan aktaran Mehmet ÇELİK (1996), Süryani Tarihi (I), 15.

- Suriye adı, İbrahim'in sülalesinden gelen Dadanoğlu Asur ya da Asurin'den türemiştir.
- Asurlular ülkesine Yunanlılar tarafından sözcüğün sonuna bir "y" harfi eklenerek "Asurya" deniliyordu. Zamanlar sözcüğün başında bulunan "a" harfi düşerek, "Surya" biçimini aldı. Süryani adı, coğrafi bir terim olarak buradan gelmektedir."²

Eski zamanlarda da, *Suriye* adının *Asuri* adı ile bağlandığı düşünülmüştür. Örneğin, 12'inci yüzyılda Konstantinopolis'da (İstanbul) yaşayan Gürcü kökenli Bizanslı şair ve gramerci Ioannes Tzetzen, kökenbilimci sözlüğünde yukarıda söz edilen bağlantıyı yazmıştır.³ 1617 yılında İngiliz hukukçu ve doğubilimci John Selden, Suriye adının Asuri adının bozulmuş biçimi olduğunu ileri sürmüştür.⁴

Batıda Süryani adının Asuri adından türediğini filolojik verilerle kanıtlamaya çalışanlardan ilk bilimci, Alman Sami dilleri uzmanı Theodor Nöldeke'dir. "ΑΣΣΥΡΙΟΣ ΣΥΡΙΟΣ ΣΥΡΟΣ" (*Assürios Sürios Süros*) yazısında, şu sonuca varmıştır: "Aşşûr veya Âthûr adlı Dicle üstünde küçük bir bölgeden, Karadeniz ve Akdenize kadar uzanan büyük bir imparatorluk çıkmıştır. Buna göre Yunanlar, bu imparatorluğun iki kıyısındaki vatandaşlarını, *Assûrioioi* (*Assürioioi*) ya da daha çok kısaltılmış biçimleriyle *Sûrioioi* (*Sürrioioi*) veya *Sûrioioi* (*Sürrioioi*) olarak adlandırmıştır. Ayrıca Karadenizdekiler diğerlerinden *Leukosûrioioi* (*Leukosûrioioi*)⁵ adıyla farklılaşmışlardır. (...) Batıdaki bölgeler için kısa biçimi kullanılmaya devam edilmiş iken, tam ve orijinal olan biçim ise Doğu'daki adın asıl bölgesi için kullanılmıştır (...). Birkaç yazar eskiden olduğu gibi kısa biçimle Doğu'daki bölgeleri ve klasik imparatorluğu kastettiği gibi, bazı şairler ve yapmacık nesir yazarları⁶ ters olarak "Asuri" adını Fırat'ın bu yanındaki bölgeler için de kullanmıştır. İskender'in zamanından beri – belki daha erken–, Süryanilerin adı Suriye bölgesindeki en önemli ulus için kullanılmaya başlanmıştır. Böylelikle, bu aslında siyasi/coğrafi olan terim, yerli Aramileri kapsayan etnik bir terim olmuştur."⁷

Adana ilinde, Çineköy'de bulunmuş olan, Luvice ile Fenikece olmak üzere iki dilli bir yazıtla ilişkin Recai Tekoğlu ile André Lemaire

2. Mehmet ÇELİK (1996), *Süryani Tarihi* (I), 15–16; Ahmet TAŞĞIN – Eyyüp TANRIVERDİ – Canan SEYFELİ (Der.) (2005), *Süryaniler ve Süryanilik*, III: 185–187; Mehmet ŞİMŞEK (2003), *Süryaniler ve Diyarbakır*, 22–25; CebraİL AYDIN, 38, SAVMA, c. 1, s. 26–27 ve NÜZHA, 60–62'den aktaran Mehmet ÇELİK (1996), *Süryani Tarihi* (I), 15–16.

3. Theodor NÖLDEKE (1871), "ΑΣΣΥΡΙΟΣ ΣΥΡΙΟΣ ΣΥΡΟΣ", *Hermes. Zeitschrift für Classische Philologie*, 5, 443.

4. John SELDEN (1617), *De Diis Syris Syntagmata II, Prelegomena*.

5. Beyaz *Sürrioioi* anlamına gelmektedir.

6. Almanca orijinali: "etwas affectierte Prosaiker"

7. Theodor NÖLDEKE, a.g.k., 468.

Ben Türkçe bilmiyordum. Sabahtları hoca içeri girerken Türküm doğruyum çalışkanım diyordu ya elhamdülillah diyordi bilmiyordum ne ben bunları itiraz ettim yapmadım. Ben dedim ben Hristiyanım. Vallahi Hristiyanlıkla da anladığım bir bok yoğtu yani. Fakat Hristiyanım dedim yapmadım. Diğer köylerde bütün Süryani çocuğları söylüyor ben söylemedim. İnat oldu hoca beni çoğ dövdi ondan sonra bağtım olmuyor babama şikâyet ettim. Babam muhtar öğretmeni çağırdılar. Öğretmene dedi vallahi billahi tillaahi Hristiyanlara bir tokat daha vursan seni paramparça edecağam.

Daha kimse yokken onlar bu topraklardaydı.

Mezopotamya'nın kadim halklarından olan Süryaniler binlerce yıllık geçmişe dayanan bir uygarlığın taşıyıcısı olarak dar zamanlardan geçtiler. Zorluklara rağmen, ayakta kalmaya, dinlerine ve dillerine sahip çıkmaya devam ettiler.

Ama çoğ zaman yok hükmündeydiler. Gözden uzak tutuldular ve sesleri duvarlar arasında kısılı kaldı.

İsa'dan önceki çağlardan bu yana Süryaniler farklı halklar, uygarlıklar ve coğrafyalar arasında köprü oldular. Ama bu köprüden geçenlerin ayakları altında ezildiler de. Öldüler, sürgün edildiler, dinleri ve dilleri hor görüldü.

Seslerinin işitilmesi, dertlerinin bilinmesi ve uygarlıklarındaki zenginliğin, çokrenkli bir anlayışla hissedilmesi gerek. Bunun ihmali, bu coğrafyanın ve insan hallerinin ihmaldir.

Süryaniler hakkında önemli bir eksikliği gidermek için yola çıkan Mutay Öttemiz, alan çalışmasına ve bire bir görüşmelere dayanan, yoğun bir araştırma gerçekleştirdi. Uzun yılların ürünü olan bu kitap, Süryanilerin çağlara dayanan derin uygarlığını ve göğüslediği zorlukları önümüze seriyor.

AYRINTI • İdeeaAyrinft Dizi
ISBN- 978-975-539-684-2

kitap.com

TL